

12. OPHØR AF KONCESSIONER.

Koncessioner ophøre, naar saadanne Omstændigheder indtræde, som medføre, at Koncessionshaverens Ret og Pligt til Udøvelse af vedkommende Bedrift og alle ham ved Koncessionen tillagte særegne Rettigheder og specielt paalagte Forpligtelser bortfalde. Herhen høre altsaa ikke de i Afsnit 11 omhandlede Tilfælde, hvor Udøvelsen af Koncessionen overgaar til en anden end den oprindelige Koncessionshaver.

De Omstændigheder, som medføre Ophør af Koncessioner, kunne henføres til forskellige Grupper, nemlig: A. saadanne, som vedrøre Genstanden for Koncessionen eller Koncessionshaverens Person, B. saadanne, som ere omhandlede i selve Koncessionen eller forudsatte ved denne, og C. andre udenfor liggende Omstændigheder.

A. 1. En Jernbane- eller Sporvejskoncession ophører ikke just, fordi *de Arealer eller de Gader og Veje, hvorpaa henholdsvis Jernbanen eller Sporvejen er anbragt, helt eller delvis gaa til Grunde* (nedlægges), saa længe der er Mulighed for i hvert Fald i Hovedsagen at retablere den tidligere Tilstand ved Flytning af Sporene, saaledes at en Jernbane eller Sporvej tilvejebringes, som fyldestgør samme Opgave (besørger en tilsvarende Trafik) som den oprindelige. Naar derimod saadan Mulighed ikke foreligger, maa Koncessionen anses for ophørt ved de paagældende Arealers Undergang (Nedlæggelse af Gaderne og Vejene). Hvorvidt der i saadanne Tilfælde kan blive

Spørgsmaal om Erstatning til Koncessionshaveren fra private eller fra det offentlige, maa afgøres efter Lovgivningens almindelige Erstatningsregler.

2. Koncessionernes egen Natur, deres Karakter af et offentligt Mandat til en bestemt Person til Udøvelsen af vedkommende Virksomhed (se foran Afsnit 5) medfører, at Omstændigheder, som tilstøde Koncessionshaverens Person, kunne medføre Koncessionens Ophør.

a. Dersom Koncessionen er meddelt til en Enkeltmand, maa *Koncessionshaverens Død* derfor medføre, at Koncessionen bortfalder. De ved denne hjemlede særlige Rettigheder kunne ikke gøres gældende af Koncessionshaverens Dødsbo eller Arvinger, som alene kunne opnaa Raadighed over afdødes i den koncessionerede Virksomhed anbragte Formue, dog med de Begrænsninger, som følge af Bestemmelserne i Koncessionen og i de denne omfattende Love og andre Bestemmelser, jfr. nærmere nedenfor. For Overholdelsen af alle disse Bestemmelser hæfter efter Omstændighederne Koncessionshaverens hele efterladte Formue, jfr. Udviklingen foran i Afsnit 7, Side 132 og Side 137—38.

b. At *en Koncessionshaver umyndiggøres* (Meddelelse af Koncessioner af de her omhandlede Arter til en umyndig maa anses for utænkelig), vil ikke i og for sig medføre, at Koncessionen bortfalder, men under Hensyn til de forskelligartede Formuerettigheder og -Forpligtelser, som Koncessionsvirksomheden medfører, vil Umyndiggørelse gøre det fornødent, at Koncessionshaveren ophører at drive Virksomheden paa egen Haand. Den nærmere Ordning maa da træffes med Koncessionsgiverens (for Sporvejes Vedkommende tillige med vedkommende Kommunes) Samtykke.

c. Paa lignende Maade vil Forholdet stille sig, dersom *Koncessionshaverens Bo kommer under Konkursbehandling*. Koncessionen bortfalder ikke af denne Grund, og Koncessionshaveren bevarer Retten til at drive Virksomheden, som ikke kan

udøves af Konkursboet, hvorimod Boets Kreditorer paa lignende Maade som et Dødsbos kunne fordre de Fallenten tilhørende, i vedkommende Bane eller Sporvej anbragte Formueværdier inddragne i Konkursboet og herved faktisk umuliggøre en fortsat Drift af Virksomheden. Koncessionen bortfalder i saadant Fald dog først, naar den af vedkommende Myndighed erklæres forbrudt.

Dersom Koncessionen i de foran omhandlede Tilfælde er meddelt flere Personer i Forening, vil den enkeltes Umyndiggørelse blive betydningsløs for den koncessionerede Virksomhed. Ogsaa den enkeltes Død eller Fallit bliver uden Betydning for Foretagendet, forsaavidt han ikke i samme har indskudt Formueværdier. Er dette derimod Tilfældet, bliver Arvingers og Kreditorers Retsstilling som foran beskrevet under 2 a. og c.

Er Koncessionshaveren et Aktieselskab, vil Stillingen i Tilfælde af Selskabets Fallit blive den samme, som naar Koncessionen er meddelt til en Enkeltmand, jfr. foran under 2. c.

B. 3. I ældre Jernbanekoncessioner optoges en Bestemmelse om, at der *ved ethvert Tronskifte skulde erhverves allerhøjeste Konfirmation paa Koncessionen*, jfr. saaledes § 33 i Koncession af 17. Januar 1879 paa en Jernbane fra Hillerød til Græsted. Uden saadan Konfirmation maatte Koncessionen derfor anses som bortfalden. Særskilt Konfirmation paa vedkommende Koncessioner har dog ikke fundet Sted ved de to sidste Tronskifter, idet Kongen i begge Tilfælde ved en almindelig Resolution erklærede alle af de tidligere Konger udstedte og stadfæstede Privilegier, Koncessioner, Bevillinger m. m. fornyede og stadfæstede, jfr. Skrivelser af 6. April 1906¹⁾ og af 25. Maj 1912¹⁾ fra Konseilspræsidiets til Ministeriets for offentlige Arbejder.

4. De her omhandlede Koncessioner meddeles, som oplyst foran i Afsnit 6, Side 112 og følgende, ikke paa ubestemt

¹⁾ Utrykt.

Tid, men for et begrænset Tidsrum, og Koncessionerne ophøre derfor, *naar den for Virksomhedens Varighed fastsatte Tidsfrist udløber.*

5. Endvidere ophøre Koncessionerne, naar *Stat eller Kommune gør Brug af den samme* ved Koncessionen *tillagte Beføjelse* til efter et vist Aaremaal *at fordre sig Virksomheden overdragen*, jfr. Afsnit 6, Side 115—127.

6. Koncessionerne indeholde derhos, som nævnt foran i Afsnit 9, almindeligvis fornøden Bestemmelse om, at Retten til Udøvelse af vedkommende Virksomhed skal kunne *erklæres forbrudt*, naar det paagældende Anlæg ikke rettidig bringes til Udførelse eller Driftsvirksomheden uden uafvendelig Nødvendighed og uden Samtykke fra rette vedkommende afbrydes. Ogsaa uden positiv Bestemmelse maa Virkningen af de omhandlede Forhold være Forbrydelse af Koncessionen.

C. 7. Koncessionshaveren kan ikke ensidigt opgive Koncessionen. Dette er en Følge af, at Koncessionen ikke blot giver Indehaveren en Ret, men tillige paalægger ham en Pligt til at iværksætte og vedligeholde den paagældende Virksomhed, jfr. Afsnit 7, hvilken Pligts Overholdelse er fremtvingelig, jfr. Afsnit 9. Ejheller kan en Koncession ensidig tilbagekaldes af Koncessionsgiveren; den giver Koncessionshaveren en selvstændig Ret til Udnyttelse i det Tidsrum, for hvilket den er given, jfr. foran Afsnit 5 og Afsnit 6. Der er derimod naturligtvis intet til Hinder for, at Koncessionen bortfalder *ifølge Overenskomst* mellem Koncessionsgiveren og Koncessionshaveren. Til Bortfald af en Sporvejskoncession maa dog tillige kræves Samtykke fra vedkommende Kommune, og hvor der bliver Spørgsmaal om Ophævelse af en Koncession paa en Jernbane, der allerede er bygget eller endog bragt i Drift, bør der til Nedlæggelse af Jernbanen endvidere kræves Samtykke fra Lovgivningsmagten, som har truffet Bestemmelse om Banens Tilblivelse, jfr. nærmere nedenfor om Virkningerne af Koncessionernes Ophør.

8. Endelig kunne Koncessionerne ophøre i Kraft af *Ekspropriation*. At der hertil i Mangel af Forbehold i saa Henseende i Koncessionerne maa kræves særlig Lovhjemmel og ydes fuldstændig Erstatning, følger af Grundlovens § 82. Vedrørende Ekspropriation af Koncessioner henvises iøvrigt til Udviklingen foran i Afsnit 6, Side 98—101 og Side 127—29.

Angaaende Spørgsmaalet om, hvorledes der vil være at forholde med Hensyn til Sporvejene og Jernbanerne og det til disse hørende Materiel i Tilfælde af Koncessionernes Bortfald, bemærkes:

Naar bortses fra de Tilfælde, i hvilke der i selve de paa-gældende Koncessioner eller i Lovgivningen findes Hjemmel for andet, maa Stillingen ved Koncessionernes Ophør blive den, at Koncessionshaveren har Krav paa at nyde godt af sine i vedkommende Foretagende anbragte Formueværdier¹⁾. Et andet Spørgsmaal er, om han ifølge Forholdets Natur eller den positive Ret selv kan bestemme, hvorledes der skal disponeres over disse, eller om hans Ret er begrænset til, hvis han ikke faar dem udleveret til fri Raadighed, da at faa fuldt Vederlag for dem.

Angaaende den Ordning, som vil være at træffe i de foran under 5 nævnte Tilfælde, henvises til Udviklingen i Afsnit 6, Side 116—117 og Side 117—127. Bortset fra disse særlige Tilfælde vil det her være at besvare, hvilke Indskrænkninger i Koncessionshavernes Frihed til at disponere over de til vedkommende Jernbane eller Sporvej hørende Aktiver, der i Tilfælde af Koncessioners Ophør ere hjemlede, idet Koncessionshaverne, hvor Hjemmel i saa Henseende ikke kan paa-vises, maa have fuld Dispositionsfrihed over alle Aktiverne.

Med Hensyn til *Sporveje* indeholdt Loven af 23. Januar 1862 § 1 i Slutningen den Bestemmelse, at dersom Koncessionen (Eneretten) var tilstaaet for et længere Tidsrum end

¹⁾ OTTO MAYER: Deutsches Verwaltungsrecht, Bind II, 1896, Side 314.

20 Aar, skete det kun paa Betingelse af, at det hele Anlæg ved Koncessionens Udløb uden Vederlag tilfaldt Staten som Ejendom, jfr. § 18 i Koncession af 11. Marts 1862 til Anlæg og Benyttelse af en Sporvej fra St. Annæ Plads til Frederiksberg. Med Hensyn til Koncessioner, som omfattedes af den nævnte Lovbestemmelse, er der derhos senere ved § 4 i Lov Nr. 96 af 10. April 1895 givet en Bestemmelse om vedkommende Kommunalbestyrelses Ret til mod et nærmere bestemt Vederlag at indtræde i Statens Ret. Herom henvises til Udviklingen foran i Afsnit 6, Side 117 og Side 125—26.

Naar en Koncession ifølge den ældre Lovgivning var udstedt for et kortere Tidsrum end 20 Aar, maatte Koncessionshaveren ved Koncessionens Ophør have fuld Dispositionsfrihed over det til Sporvejen hørende Materiel, men i Mangel af særlig Aftale i modsat Retning maatte han ved Ophøret være pligtig at lade Sporene m. m. fjerne fra vedkommende Gader og Veje og bekoste disse behørigt istandsatte. Endvidere maatte Forholdet formentlig stille sig saaledes i Tilfælde, hvor en Koncession vel var meddelt for mere end 20 Aar, men af en eller anden Aarsag bortfaldt inden Forløbet af den fulde Koncessionstid, jfr. Udtrykket »Koncessionens Udløb«, der i den af vedkommende Landstingsudvalg over Forslaget til Loven afgivne Betænkning er omskrevet til »Udløbet af det for Eneretten bestemte Tidsrum« (Rigsdagstidende for 1861, Anhang B., Sp. 161). Lovgrunden maa ogsaa antages at have været den, at Koncessionshaveren ved at kunne udnytte Koncessionen i et Tidsrum, der er over 20 Aar, forudsættes at kunne opnaa fuldt Vederlag for de i Anlægget anbragte Formueværdier, en Betragtning, som ikke vil være anvendelig, naar Koncessionen bortfalder efter en kortere Tids Forløb.

Ved Lov Nr. 12 af 20. Februar 1875 blev det med Hensyn til Koncessioner paa Dampsporveje bestemt, at den Kommune, paa hvis Grund Sporet var lagt, ved Enerettens Udløb skulde have Ret til at vælge mellem enten at fordre Sporet fjernet og Gaden eller Vejen istandsat for Koncessionshaverens

Regning, eller at fordre sig Sporet med dertil hørende Driftsmateriel overdraget for et Beløb, der fastsattes ved Taksation af uvillige, inden Retten udmeldte Mænd. Naar Retten ifølge denne Bestemmelse tilkom flere Kommuner, og der mellem disse opstod Meningsforskel angaaende Forholdets Ordning, skulde Spørgsmaalet afgøres af Ministeren, efter at vedkommendes Betænkning var indhentet. Endvidere blev Ministeren ved Loven bemyndiget til i de efter Lovens Stadfæstelse givne Koncessioner paa Hestesporveje at gøre de nævnte Bestemmelser om Kommunernes Forhold til Sporvejene anvendelige, jfr. § 24 i den nu bortfaldne Koncession af 23. Oktober 1883 til Anlæg og Benyttelse af en Sporvej fra Frederiksberg til Nørrebro.

Hvorvidt de omhandlede Bestemmelser vilde være anvendelige i Tilfælde, hvor en af de paagældende Koncessioner ophørte inden Udløbet af den fulde Koncessionstid, er tvivlsomt, men det er dog formentlig naturligt at anse dem for anvendelige, da det synes ganske stemmende med Forholdets Natur, at det overlades til vedkommende Vejbestyrelse at tage Bestemmelse om, hvorvidt en Sporvej ved Koncessionens Ophør skal bevares eller nedlægges, hvortil kommer, at Koncessionshaverens Interesse jo i hvert Fald i Almindelighed ikke kan strække sig videre end til at faa fuldt Vederlag for sit Materiel, hvilket han jo ved Taksationen vil faa; ganske vist er det ikke helt udelukket, at Koncessionshaveren i enkelte Tilfælde kunde have en overvejende Interesse i at faa overladt Sporvejsmateriellet for at anvende dette andetsteds, f. Eks. til en anden Sporvej, til hvilken han har Koncession, men saadanne Tilfælde maatte dog være rene Undtagelser, som ikke burde komme i Betragtning.

Her, hvor Lovens Bestemmelse kun gaar ud paa, at Koncessionshaveren eventuelt skal afgive Materiellet mod fuldt Vederlag ifølge Taksation, turde det være rimeligt at fortolke Udtrykket »Udløb« som enstydigt med Ophør. For denne Opfattelse kunde mulig ogsaa anføres, at det i Loven af 1862

benyttede Udtryk »Koncessionens Udløb« i Loven af 1875 er ombyttet med Udtrykket »Enerettens Udløb«, en Ombytning der dog vistnok har været rent tilfældig¹⁾.

Med Hensyn til Koncessioner, meddelte i Henhold til Lov Nr. 96 af 10. April 1895, indeholdes endelig nye særlige Bestemmelser i denne Lovs §§ 1, 2 og 3.

I Lovens § 1 er det bestemt, at »Regler for Forholdets Ordning ved Enerettens Udløb fastsættes ved Overenskomst mellem den kommunale Styrelse og Eneretsansøgeren under Ministeriets Approbation«.

Ved Siden deraf findes i §§ 2 og 3 fastsat Bestemmelser angaaende Kommunalbestyrelsernes Adgang til efter en vis Tids Forløb paa nærmere Betingelser at overtage Sporvejen inden Udløbet af Koncessionstiden, hvorom henvises til, hvad der er bemærket i Afsnit 6, Side 117—125.

Udtrykket »Enerettens Udløb« i denne Lovs § 1 bør uden Tvivl opfattes som enstydigt med »Enerettens Ophør«, da der naturligvis i vedkommende Overenskomst bør træffes Bestemmelse om, hvorledes der skal forholdes i ethvert Tilfælde af Koncessionens Ophør; men der kunde spørges, hvorledes der ved Koncessionens Ophør skal forholdes, hvis der trods Lovens Paabud i § 1 ikke forud er truffet udtrykkelig Aftale i saa Henseende.

Den Ordning, som har været foreskrevet, naar Bestemmelse er truffen ved selve den paagældende Koncession, gaar ud paa, at vedkommende Kommunalbestyrelse har Valget imellem at fordre Sporet fjernet og Vejen (Gaden) istandsat for Koncessionshaverens Regning, eller at fordre sig hele Anlægget overdraget²⁾, og Vilkaarene for Overdragelsen fastsættes da paa

¹⁾ I det oprindelige Lovudkast benyttedes Udtrykket »Koncessionens Udløb«; i Betænkningen over Lovforslaget, hvori Ændringen er optagen, synes Ordet Eneret benyttet i samme Betydning som Koncession, jfr. Betænkningens 2. Stykke, hvor der anvendes Udtrykket Koncession.

²⁾ Altsaa i Overensstemmelse med Reglerne i Loven af 20. Februar 1875.

samme Maade som bestemt i § 2 i Loven af 1895 med Hensyn til Overtagelse før Koncessionstidens Udløb, jfr. § 16, 2. Stykke i Eneretsbevilling af 17. November 1902 paa Anlæg og Drift af en Sporvej fra København til Klampenborg. Det tør vistnok antages, jfr. foran Side 433, at Kommunalbestyrelsen ogsaa uden udtrykkelig Overenskomst bør have Valget i den omhandlede Henseende, men om de positive Bestemmelser i Lovens § 2 om Erstatningens Udmaaling uden udtrykkelig Aftale i saa Henseende kunne være anvendelige udenfor det Tilfælde, for hvilket Bestemmelserne ere fastsatte, er tvivlsomt.

Hvad angaar *Jernbaner* findes i § 4 i Lov Nr. 88 af 8. Maj 1894 og i § 10 i Lov Nr. 156 af 27. Maj 1908 optaget Bestemmelser, hvorefter det ved Udløbet af Eneretsbevillinger, meddelte i Henhold til disse Love, tilkommer Lovgivningsmagten at træffe Bestemmelse om Banernes fremtidige Ordning og Ejendomsforhold. Andre (ældre) herhenhørende Lovbestemmelser findes derimod ikke, og der ses heller ikke i nogen Jernbanekoncession at være optaget Bestemmelser om, hvorledes der skal forholdes ved Koncessionernes normale Ophør.

I de Tilfælde, som omfattes af de fornævnte Lovbestemmelser, bliver Stillingen den, at det ved Udløbet af den for vedkommende Koncessions Varighed fastsatte Tidsfrist bliver at afgøre, hvorvidt den paagældende Jernbane skal forblive i Drift, og da paa hvilke Vilkaar, eller om den skal nedlægges. Vælges det første, og Koncessionshaveren ikke erholder ny Koncession, har han Krav paa fuldt Vederlag for sine i Jernbanen med Tilbehør anbragte Formueværdier efter Vurdering (Grundlovens § 82). I modsat Fald kan han frit disponere over alt til Jernbanen hørende, forsaavidt ingen særlig Begrænsning findes fastsat i Lovgivningen. I denne Henseende indeholder Forordningen af 5. Marts 1845 i § 20 vedrørende Dispositionen over de Arealer, paa hvilke Banen har været anbragt, den Bestemmelse, at Ejerne af de Grunde, hvorfra selve Banen med Tilbehør er tagen, have Indløsningsret til samme imod

derfor at erlægge et ved Vurdering fastsat Vederlag, om hvilken Bestemmelse henvises til Udviklingen foran i Afsnit 8, Side 169—81.

Det skal herefter undersøges, hvorledes Stillingen bliver i de Tilfælde, som ikke omfattes af de fornævnte Lovbestemmelser Ord. Disse gaa kun ud paa at bestemme, hvorledes der skal forholdes ved »Udløbet« af de paagældende Eneretsbevillinger, men det tør dog sikkert antages, at Bestemmelserne bør komme til Anvendelse i ethvert Tilfælde, hvor en i Medfør af en af de tvende Love meddelt Koncession bortfalder, saaledes at der ved Ministeriets Foranstaltning i ethvert saadant Tilfælde gives Lovgivningsmagten Lejlighed til at tage Bestemmelse om vedkommende Jernbanes fremtidige Skæbne.

Tvivlsommere er det, hvorledes der i Mangel af særlig Aftale skal forholdes, naar en i Henhold til den ældre Lovgivning meddelt Koncession ophører. Spørgsmaalet om, hvad der fra Statens Side kunde fordres, naar Tiden maatte udløbe, for hvilken der var meddelt Koncessioner paa Jernbanerne fra København til Roskilde og herfra til Korsør, ses i Aaret 1857 at have været rejst af Indenrigsministeriet i en Skrivelse af 20. Januar til den kgl. Kommissarius ved Jernbanerne, men nogen Afgørelse af, hvorledes der i det omhandlede Tilfælde skulde forholdes, blev ikke truffen. Det maa anses for utvivlsomt, at den udøvende Myndighed (Kongen eller Ministeriet) ikke paa egen Haand kan træffe Bestemmelse med Hensyn til, hvorvidt en Jernbane, til hvilken der har været meddelt en Koncession, som er ophørt, for Fremtiden skal oprettholdes eller nedlægges. Dette maa ligesom Spørgsmaalet om Fornyelse af en Koncession henhøre under Lovgivningsmagtens Afgørelse, jfr. hvad der er bemærket foran i Afsnit 3, Side 39 og følgende. Under Hensyn hertil maa det anses for en Selvfølge, at Ministeriet i ethvert Tilfælde, hvor en Koncession til Anlæg og Drift af en Jernbane bortfalder, efter at Jernbanen er tilvejebragt, vil forelægge Spørgsmaalet om Jernbanens Fremtidsskæbne for Lovgivningsmagten, som da i hvert Fald

under Hensyn til Almenvellets Tarv kan bestemme, at Jernbanen skal opretholdes og, i Mangel af en Ordning i Mindelighed eller ifølge særlig Bestemmelse, eksproprieres. Det har herefter kun ringe Interesse, om man endvidere vilde antage, at Koncessionshaveren er uberettiget til ved Koncessionens Ophør at disponere frit over samtlige til Jernbanen hørende Aktiver, naar der ikke forinden fra Statens Side er truffet Bestemmelse om Banens Skæbne, men rettest er det vistnok at antage, at han ikke er berettiget til at realisere Aktiverne, før end han har afæsket Statsmagten en Afgørelse i saa Henseende.

BILAG